

СЕКЦІЯ 2.
ВЧЕНІ-ПЕДАГОГИ ВИЩИХ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ
КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО (1919-1935 рр.)

Попович М. Д.
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри теоретико-правових
і соціально-гуманітарних дисциплін,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

Попович Д. М.
м. Мюнхен, Німеччина

Життя і діяльність Івана Огієнка як приклад самовідданого служіння
Україні

Іван Огієнко (1882-1972) – видатний український вчений-гуманітарій (історик, філософ, мовознавець, літературознавець, культуролог, етнограф), письменник, богослов, педагог, перекладач, організатор освіти, державний, церковний і громадський діяч. Доктор філософії (1931, Університет Брно), професор (1926, Варшавський університет). Дійсний член Наукового товариства імені Т. Шевченка (1922) і Української вільної академії наук (1949) в діаспорі. Автор понад двох тисяч публікацій – наукових і теологічних праць, перекладів релігійних книг, поетичних творів. Переклав Біблію (1940, видана 1962) та «Слово о полку Ігореві» (1949, видано 1967) на українську літературну мову. Вільно володів польською, англійською, німецькою, російською, сербохорватською, давньоєврейською мовами. Також, у

його творів, наявні запозичення з грецької, латинської, французької та португальської мов. За своїми світоглядними переконаннями, соціально-політичними і філософськими поглядами належав до так званої української державницької наукової школи вчених-гуманітаріїв. Понад пів століття згадки про І. Огієнка були під суворою забороною. Лише після проголошення української незалежності його ім'я було повернене у Пантеон видатних постатей української нації.

Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету святого Володимира (1909), приват-доцент Київського університету святого Володимира (1915-1918), професор кафедри української культури Київського українського державного університету (1918-1919), міністр народної освіти і мистецтва УНР (з 5 січня по 9 квітня 1919 року), міністр Міністерства культів (сповідань) УНР (1919-1920), головно-уповноважений уряду (в.о. прем'єр-міністра) УНР (жовтень, 1920), фундатор Української педагогічної академії (1918), Українського державного університету в Києві (1918), фундатор і перший ректор Кам'янець-Подільського державного університету (1918-1920), голова Державної правописної комісії Міністерства народної освіти та мистецтва (1918). Відкрив у Кам'янець-Подільському державному університеті сільськогосподарський факультет (1919). Одночасно обіймав кілька посад.

Після захоплення Кам'янець-Подільського військами більшовиків, 16 листопада 1920 року, І. Огієнко емігрує до Польщі. Викладав українську мову та літературу в Львівській учительській семінарії (1924-1925). Був звільнений з семінарії за пропагування в середовищі молоді української національної ідеї. Професор церковнослов'янської мови факультету православного богослов'я Варшавського університету (1926-1932). Був звільнений польською владою за просвітницьку діяльність спрямовану на українізацію польської православної

церкви. Член уряду УНР в еміграції у статусі міністра у справах віросповідань (1921-1924).

Після смерті дружини Доменіки (1937) відійшов від академічної наукової і викладацької діяльності. В жовтні 1940 року був пострижений в чернецтво, взяв православне церковне ім'я Іларіон. Того ж року висвячений у єпископа Холмського і Підляського Польської Православної Церкви. У березні 1944 року обраний митрополитом Української Автокефальної Церкви. Влітку 1944 року емігрував до Швейцарії. У травні 1946 року отримав запрошення на проживання в Канаді, у вересні 1947 року виїхав із Швейцарії до Канади.

У серпні 1951 року обраний першоєрархом Української Греко-Православної церкви Канади. Цю високу місію ніс до кінця свого життя (1972). Пасторське служіння поєднував з освітньою та просвітницькою діяльністю. Поклав багато зусиль спрямованих на створення православного релігійного та культурно-українського середовища для українців Канади. Був фундатором і ректором Українського народного університету у Вінніпезі (1948), деканом богословського факультету колегії Святого Андрія Манітобського університету. Заснував в Канаді Теологічне товариство, котре носить його ім'я.

В працях «Українська культура» (1918), «Історія українського друкарства» (1925), «Сучасна українська літературна мова» (1935), «Складня української мови» у двох томах (1936-1937), «Українська церква» (1942), «Історія української літературної мови» (1950), «Українська церква за час Руїни» (1956), «Князь Костянтин Острозький і його культурна праця» (1958), «Розп'ятий Мазепа» (1961), чисельних статтях у часописах «Рідна мова» (1933-1939), «Наша культура» (1935-1937, 1951-1953), «Віра і культура» (1953-1957), «Рятування України» (1968) розвиває філософсько-світоглядно концепт української національної ідентичності.

Жодна з праць І. Огієнка не була опублікована в Україні за радянські часи. Окремі примірники діаспорних видань, що потрапляли в Україну з-за кордону зберігалися в спецфондах. Але до них не мали доступ навіть науковці.

Весь свій талант вченого, вольові зусилля і організаційні здібності державного, церковного та громадського діяча І. Огієнко спрямовував на інтеграцію українського суспільства, консолідацію української нації на засадах української мови, самобутньої української культури та самостійної української православної церкви [2; 3].

Після закінчення першої світової війни, І. Огієнко відчув прагнення українців, з усіх українських земель, до об'єднання у велику українську державу. Ці прагнення співпадали з його власною мрією. Він став одним з ініціаторів об'єднання двох новоутворених українських держав – ЗУНР і УНР. Коли була досягнута згода між народними представниками ЗНУР і УНР про об'єднання, Директорія УНР доручила міністру освіти І. Огієнко організувати 22 січня 1919 року урочисте підписання і святкування Акту Злуки ЗУНР і УНР.

Після Лютневої революції в Росії І. Огієнко був один з перших, хто почав, в Київському університеті імені святого Володимира, читати лекції українською мовою.

Міністерство освіти і мистецтва та Міністерство культів (віросповідань) УНР прийняли, за ініціативою І. Огієнка, низьку рішень, реалізація котрих дала поштовх початку процесів дерусифікації і українізації освіти та церкви. Огієнко перевів викладання в закладах освіти та богослужіння в православних церквах, з російської мови, на державну українську мову. В університетах і гімназіях запровадив обов'язкове вивчення українознавчих дисциплін: української мови, української літератури, української культури, історії України, географії України. Будучи єпископом Польської Православної Церкви ввів, в своєї єпархії на Холмщині, богослужіння на українській мові.

Поширення й збереження чистоти української мови – головна тема його мовознавчих і культурологічних творів. Він болісно спостерігав над процесами русифікації (на теренах радянської України) полонізації (в Галичині) та асиміляції (в діаспорі) українців. Заснований І. Огієнком щомісячний часопис «Рідна мова» був не тільки мовознавчим науковим журналом, але і трибуною пропаганди української літературної мови. Гаслом журналу був вираз – «Для одного народу – одна літературна мова, один правопис». Огієнко був переконаним, що «хто не береже честі своєї рідної мови, той підкопує основи своєї нації» [1,278], «поки живе мова, житиме й народ, як національність; не стане мови – не стане і національності» [1, 5].

Глибоке обурення викликало у Огієнка практика дотримання у Галичині двох правописів – галицьким і затвердженим, за рекомендацією Огієнко, Науковим товариством імені Тараса Шевченка. Влітку 1933 року на нараді освітян Галичини було прийняте абсурдне рішення, згідно з яким кожний вчитель української мови отримав право навчати дітей по-своєму. В результаті, кожного року, учні привчалися до того правопису, що сповідував новий вчитель-україніст [1, 9].

Світоглядною основою української культури І. Огієнко вважав православне християнство, а фундаментом, й одним з гарантів української незалежності – Українську Православну Церкву. Православне духовенство, стверджував І. Огієнко, просвіщало український народ, зберегло його традиції, формувало й пробуджувало національну свідомість українців. Духовенство було ближче до народу, ніколи не зраджувало його, на відмінність від шляхти та інтелігенції. Православна Церква, на його думку, створила українську націю. І. Огієнко виступав за моноконфесійну православну Україну, вважав, що інші християнські конфесії менше відповідають культурним потребам і традиціям українського народу. Не можна погодитися з тезами І. Огієнка про те, що інші християнські

конфесії менше сприяли формуванню української ідентичності й що неправославна людина не може бути істотним і повним українцем.

У своїй доповіді «Відродження Української Церкви», на Всеукраїнському церковному соборі 13 січня 1918 року, Огієнко, спираючись на історичні джерела та статті православного канонічного права, довів неканонічність приєднання Української Церкви до Московської Церкви. 1686 року, наголосив Огієнко, Російська Православна Церква фактично анексувала Київську митрополію, як канонічну територію Константинопольського патріархату. У своїй доповіді Огієнко обґрунтував право Української Церкви на самостійне існування. Після собору підготував звернення до Константинопольського Патріарха про надання Українській Церкві статус автокефалії. Це звернення підписали тисячі українців. Але незабаром Українська держава втратила свою незалежність, й отримання Українською Церквою автокефалії затягнулось рівно аж на 100 років. Лише 6 січня 2019 року Православна Церква України отримала від Вселенського Константинопольського патріархату Томос про автокефалію.

У 1959 році Собор єпископів митрополії Української Автокефальної Православної Церкви Канади, під головуванням її першоієрарха митрополита Іларіона (І. Огієнка), визнав анафему, накладену Російською Православною Церквою, на гетьмана Івана Мазепу неканонічною і недійсною. Анафему на І. Мазепу було накладено з політичних міркувань, – такий був один з пунктів рішення Собору.

Зусилля Івана Огієнка (митрополита Іларіона) були спрямовані на світоглядну консолідацію усього українства діаспори й призвели до підписання, під його проводом, у квітні 1960 року, Акту Духовної Злуки (єднання) трьох українських православних церков зарубіжжя – Української Греко-Православної Церкви у Канаді, Української православної церкви у США і Української

Православної Церкви на чужині (з центром управління у ФРН). Ця визначна подія має служити прикладом єднання для православних церков сучасної України.

Перелік використаних джерел:

1. Іван Огієнко (митрополит Іларіон). Рідна мова / Упоряд., автор передмови та коментарів М. С. Тимошик. К.: Наша культура і наука, 2010. – 46 с.
2. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. К.: Абрис, 1991. – 272с.
3. Огієнко І. Українська церква. К.: Видавництво «Україна», 1993. – 284 с.